C/2024/6560

12.11.2024

P9_TA(2024)0172

Euroopan komission asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen käsittelyyn käyttämä aika

Euroopan parlamentin päätöslauselma 14. maaliskuuta 2024 Euroopan komission käyttämästä ajasta asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen käsittelyyn (2023/2941(RSP))

(C/2024/6560)

Euroopan parlamentti, joka

— ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) ja erityisesti sen 1, 9, 10, 11 ja 16 artiklan,

— ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) ja erityisesti sen 15 artiklan ja 228 artiklan,

— ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan ja erityisesti sen 41 ja 42 artiklan,

— ottaa huomioon Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjojen saamisesta yleisön tutustuttavaksi 30. toukokuuta 2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1049/2001 ([1]),

— ottaa huomioon Euroopan oikeusasiamiehen ohjesäännöstä ja hänen tehtäviensä hoitamista koskevista yleisistä ehdoista ja päätöksen 94/262/EHTY, EY, Euratom kumoamisesta 24. kesäkuuta 2021 annetun Euroopan parlamentin asetuksen (EU, Euratom) 2021/1163 ([2]),

— ottaa huomioon Euroopan oikeusasiamiehen 18. syyskuuta 2023 tekemän päätöksen, joka koski aikaa, jonka Euroopan komissio käyttää asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen käsittelyyn (strateginen tutkimus OI/2/2022/OAM),

— ottaa huomioon Euroopan oikeusasiamiehen 21. syyskuuta 2023 antaman erityiskertomuksen strategisesta tutkimuksesta, joka koski aikaa, jonka Euroopan komissio käyttää asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen käsittelyyn (OI/2/2022/OAM),

— ottaa huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön,

— ottaa huomioon 13. heinäkuuta 2023 antamansa päätöslauselman asiakirjojen julkisuudesta – vuosikertomus vuosilta 2019–2021 ([3]),

— ottaa huomioon työjärjestyksen 132 artiklan 2 kohdan,

A. ottaa huomioon, että yleisön oikeus tutustua EU:n toimielinten hallussa oleviin asiakirjoihin on EU:n perusoikeuskirjassa ja perussopimuksissa suojattu perusoikeus; toteaa, että kansalaisten on voitava käyttää tätä oikeutta ennakoivasti, koska se antaa heille mahdollisuuden käyttää tehokkaasti oikeuttaan valvoa EU:n toimielinten, elinten ja laitosten työtä ja toimintaa, erityisesti lainsäädäntöprosessia; katsoo, että EU:n toimielinten, elinten ja laitosten on pyrittävä toiminnassaan ja päätöksentekoprosessissaan noudattamaan mahdollisimman korkeita hyvän hallintotavan, vastuuvelvollisuuden, avoimuuden, nuhteettomuuden ja läpinäkyvyyden normeja; katsoo, että nämä normit ovat edellytys sille, että kansalaiset luottavat EU:n toimielimiin;

B. ottaa huomioon, että asetuksen (EY) N:o 1049/2001 tarkoituksena on antaa yleisölle mahdollisimman laaja oikeus tutustua toimielinten asiakirjoihin, jotta kansalaiset voivat tosiasiallisesti käyttää oikeuttaan valvoa EU:n toimielinten työtä ja toimintaa; katsoo, että on tarpeen varmistaa valvontamenetelmät, joissa yhdistyvät demokraattinen valvonta ja seuranta; ottaa huomioon, että komissiolla on lakisääteinen velvollisuus julkistaa asiakirjat viipymättä ja asetuksessa (EY) N:o 1049/2001 säädettyjen selkeiden määräaikojen mukaisesti;

([1]) EYVL L 145, 31.5.2001, s. 43.
([2]) EUVL L 253, 16.7.2021, s. 1.
([3]) Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2023)0295.

C. ottaa huomioon, että SEUT 228 artiklassa ja Euroopan oikeusasiamiehen ohjesäännön 3 artiklassa annetaan oikeusasiamiehelle valtuudet suorittaa perustelluiksi katsomiaan tutkimuksia omasta aloitteestaan tai kantelun perusteella, erityisesti kun kyse on toistuvista, järjestelmällisistä tai erityisen vakavista hallinnollisista epäkohdista; ottaa huomioon, että ohjesäännön 4 artiklan 3 kohdan mukaan oikeusasiamiehen on toimitettava Euroopan parlamentille kertomus, jos havaitun hallinnollisen epäkohdan luonne tai laajuus sitä vaatii;

D. ottaa huomioon, että oikeusasiamiehen saamat lukuisat kantelut osoittavat, että komission päätökset pyynnöistä, jotka koskevat asiakirjojen saamista yleisön tutustuttavaksi, ovat viivästyneet huomattavasti ja että asiaa koskevassa lainsäädännössä säädettyjä määräaikoja ei ole noudatettu; ottaa huomioon, että oikeusasiamiehen strategisessa tutkimuksessaan laatimasta erityiskertomuksesta, joka koskee aikaa, jonka komissio käyttää asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen käsittelyyn, käy ilmi, että oikeusasiamiehen ehdotuksia ei ole käytännössä pantu järjestelmällisesti täytäntöön ja että komissio ei ole tehnyt tarvittavia muutoksia tämän vaatimuksen täyttämiseksi; ottaa huomioon, että oikeusasiamies esitteli 28. marraskuuta 2023 kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnalle erityiskertomuksensa ja arvionsa tilanteesta;

E. ottaa huomioon, että komissio toteaa vastauksessaan, että se käsittelee asiakirjoihin tutustumista koskevat pyynnöt ilman merkittäviä ongelmia; ottaa huomioon, että vastauksessaan ([4]) oikeusasiamiehen pyyntöön saada tietoja ajasta, jonka komissio käyttää asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen käsittelyyn, komissio tunnustaa pyyntöjen oikea-aikaisen käsittelyn merkityksen ja viittaa lukuisiin haasteisiin, joita pyyntöjen määrän kasvu ja niiden monimutkaisuus aiheuttavat; toteaa, että uusi portaali, jonka kautta komission asiakirjat ovat sähköisesti saatavilla, on selvästi myönteinen askel komission vuorovaikutuksessa asiakirjoihin tutustumista pyytävän yleisön kanssa ja kaikkien julkistettujen asiakirjojen julkaisemisessa;

Komission asiakirjojen saatavuus

1. muistuttaa, että yleisön oikeus tutustua EU:n toimielinten hallussa oleviin asiakirjoihin vahvistetaan perussopimuksissa ja perusoikeuskirjassa ja että sillä on ratkaiseva merkitys EU:n toimielinten avoimen toiminnan varmistamisessa, mikä lisää EU:n legitimiteettiä ja yleisön luottamusta EU:hun sekä sen uskottavuutta;

2. korostaa, että EU:n toimielimillä, myös komissiolla, on velvollisuus panna täytäntöön SEUT 15 artiklan 3 kohta demokratian periaatteiden ja erityisesti SEU 10 artiklan 3 kohdassa ja perusoikeuskirjan 42 artiklassa vahvistettujen periaatteiden mukaisesti; painottaa, että avoimuus on olennaisen tärkeää EU:n toimielinten vastuuvelvollisuuden ja demokraattisen valvonnan varmistamiseksi;

3. pitää myönteisinä oikeusasiamiehen käytännön suosituksia siitä, miten henkilöstön jäsenet voivat tallentaa työhönsä liittyviä teksti- ja pikaviestejä, joita he ovat lähettäneet tai vastaanottaneet ([5]); katsoo, että työhön liittyvät teksti- ja pikaviestit ovat asiakirjojen saamisesta yleisön tutustuttavaksi annetussa asetuksessa (EY) N:o 1049/2001 tarkoitettuja asiakirjoja, ja kehottaa muita EU:n toimielimiä, elimiä ja laitoksia hyväksymään tämän, noudattamaan oikeusasiamiehen suosituksia vastaavasti ja ilmoittamaan tästä julkisesti;

4. palauttaa mieliin, että hakemus saada tutustua asiakirjaan on käsiteltävä nopeasti; toistaa huolensa siitä, että monet oikeusasiamiehen saamista kanteluista liittyvät viivästyksiin pyydettyjen asiakirjojen saamisessa ja että asiakirjojen saaminen viivästyy tapauksissa, joihin liittyy huomattava yleinen etu; pitää erittäin valitettavina oikeusasiamiehen erityiskertomuksen havaintoja järjestelmällisistä ja merkittävistä viivästyksistä komission asiakirjojen saamisessa tutustuttavaksi ja erityisesti sitä, että komissio ei tehnyt päätöstä lakisääteisten määräaikojen kuluessa 85 prosentissa tutkituista tapauksista ja että viivästys oli yli 60 työpäivää 60 prosentissa tapauksista; pitää valitettavana, että komissio on rikkonut asetusta (EY) N:o 1049/2001, koska se on järjestelmällisesti jättänyt noudattamatta lakisääteisiä määräaikoja, jotka koskevat yleisön oikeutta tutustua asiakirjoihin, ja koska se ei ilmoittanut päätöksestään oikea-aikaisesti pyynnön esittäjille, kuten oikeusasiamiehen erityiskertomuksesta käy ilmi; korostaa, että oikeusasiamiehen arvion mukaan näiden viivästysten vuoksi komission toiminnassa on hallinnollinen epäkohta;

([4]) Komission 28. maaliskuuta 2023 antama vastaus Euroopan oikeusasiamiehen tietopyyntöön, joka koskee aikaa, jonka Euroopan komissio käyttää asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen käsittelyyn.

([5]) Euroopan oikeusasiamies, Closing note on the strategic initiative on how EU institutions, bodies, offices and agencies record text and instant messages sent/received by staff members in their professional capacity (SI/4/2021/MIG), 13. heinäkuuta 2022.

5. korostaa, että Euroopan oikeusasiamiehellä on tärkeä rooli helpotettaessa kansalaisten oikeutta tutustua asiakirjoihin erityisesti silloin, kun EU:n toimielin, elin tai laitos on evännyt tämän oikeuden osittain tai kokonaan; tukee voimakkaasti oikeusasiamiehen komissiolle antamia suosituksia tämän hallinnollisen epäkohdan korjaamiseksi mahdollisimman nopeasti;

6. palauttaa huolestuneena mieliin, että vuonna 2021, kun komissiolle oli esitetty pyyntö saada tutustua komission puheenjohtajan Ursula von der Leyenin ja erään lääkeyhtiön toimitusjohtajan välisiin tekstiviesteihin, jotka koskivat komission suorittamaa covid-19-rokotteiden hankintaa, komissio kieltäytyi myöntämästä, että asetuksessa (EY) N:o 1049/2001 annettu määritelmä ”asiakirjasta” kattaa tällaiset tekstiviestit; palauttaa mieleen, että asiakirjan kirjaaminen on seurausta sen olemassaolosta eikä sen olemassaolon edellytys; panee merkille oikeusasiamiehen näkemyksen siitä, että komission toiminnassa oli tässä tapauksessa kyse hallinnollisesta epäkohdasta; on huolissaan siitä, että komissio ei ole noudattanut oikeusasiamiehen suositusta sen jälkeen, kun oikeusasiamies tutki sitä, aiotaanko asiaankuuluvia tekstiviestejä etsiä uudelleen; kehottaa komissiota suorittamaan viipymättä täysimääräisen etsinnän; on hyvin huolestunut siitä, että tämä tilanne on loitontanut kansalaisia EU:n toimielimistä;

7. toteaa erittäin huolestuneena, että oikeusasiamies on saanut kansalaisilta paljon kanteluja, jotka koskevat huomattavia viiveitä pyydettyjen asiakirjojen tutustuttavaksi saamisessa; tukee oikeusasiamiehen näkemystä siitä, että asiakirjan tutustuttavaksi antaminen viiveellä tarkoittaa tosiasiassa tutustuttavaksi antamisen epäämistä ja että hallinnollisia menettelyjä olisi virtaviivaistettava sen varmistamiseksi, että kansalaiset saavat tutustua asiakirjoihin oikea-aikaisesti;

8. palauttaa mieliin, että Euroopan oikeusasiamiehen mukaan asiakirjoihin ja erityisesti lainsäädäntöasiakirjoihin tutustumista koskevien rajoitusten olisi oltava poikkeuksellisia ja rajoituttava siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä; korostaa lisäksi, että kaikkien päätösten, joilla evätään yleisön oikeus tutustua asiakirjoihin, on perustuttava selkeästi ja tiukasti rajattuihin sekä pätevästi ja täsmällisesti perusteltuihin laillisiin poikkeuksiin, niin että kansalaiset ymmärtävät epäämisen ja voivat tehokkaasti hyödyntää käytettävissään olevia oikeussuojakeinoja; katsoo, että ennakoivampi lähestymistapa auttaisi varmistamaan tosiasiallisen avoimuuden sekä välttämään kansalaisten ja toimielinten välisiä kalliita ja hankalia oikeusriitoja;

9. korostaa tarvetta varmistaa, että kansalaiset voivat seurata ja ymmärtää EU:n päätöksentekoprosesseja ja osallistua niihin; korostaa, että komission olisi EU:n suurimpana toimielimenä näytettävä esimerkkiä, kun on kyse oikeudesta tutustua asiakirjoihin; korostaa, että viivästykset tutustumisoikeuden myöntämisessä voivat heikentää kansalaisten mahdollisuuksia osallistua demokraattiseen prosessiin, koska pyydetyt asiakirjat ja tiedot ovat usein aikasidonnaisia ja voivat menettää merkityksensä pyynnön esittäjälle viivytysten vuoksi; korostaa, että viivytyksillä voi olla myös lannistava vaikutus, jolloin henkilöt päättävät olla käyttämättä perusoikeuttaan saada tutustua asiakirjoihin olettaen, että se vie liian kauan aikaa; korostaa, että asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen määrän ja monimutkaisuuden lisääntyminen eivät voi oikeuttaa komission järjestelmällisiä viivästyksiä;

10. on vakuuttunut siitä, että asiakirjojen ennakoiva julkaiseminen rekisterissä on paras ratkaisu asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen määrän vähentämiseksi ja viivästysten välttämiseksi; korostaa, että ennakoivampi lähestymistapa auttaisi varmistamaan todellisen avoimuuden ja ehkäisemään tarpeettomia oikeusriitoja, joista voi aiheutua ylimääräisiä kustannuksia ja rasitteita niin kansalaisille kuin EU:n toimielimille;

Suositukset

11. kehottaa komissiota korjaamaan järjestelmälliset ja merkittävät viivästykset yleisön oikeutta tutustua asiakirjoihin koskevien pyyntöjen käsittelyssä;

12. kehottaa julkaisemaan välittömästi ja kokonaisuudessaan kaikki covid-19-rokotteiden hankintaa koskevat sopimukset, jotka on rahoitettu kokonaan tai osittain julkisin varoin;

13. kehottaa komissiota panemaan täytäntöön suosituksen ja kaikki oikeusasiamiehen erityiskertomukseen sisältyvät ehdotukset, erityisesti ne, jotka koskevat tarvetta lisätä ennakoivaa avoimuutta, kohdentaa enemmän henkilöresursseja uudistettujen pyyntöjen käsittelemiseksi ja omaksua avoimempi ja rakentavampi asenne pyynnön esittäjiin;

14. kehottaa komissiota uudistamaan asiakirjoihin tutustumista koskevaa hallintoaan, jotta voidaan puuttua merkittävään ongelmaan, joka liittyy viivästyksiin, ja siihen, että se ei ole noudattanut asiaankuuluvassa lainsäädännössä säädettyjä määräaikoja;

15. kehottaa komissiota julkaisemaan ennakoivasti asiakirjoja ja tilastoja siitä, miten se käsittelee asiakirjoihin tutustumista koskevia pyyntöjä, mukaan lukien tiedot EU:n lainsäädännössä asetettujen määräaikojen noudattamisesta, koska tällaiset tiedot ovat ratkaisevan tärkeitä EU:n demokraattisten prosessien vahvistamiseksi;

16. kehottaa komissiota julkaisemaan vihdoinkin ja välittömästi tekstiviestit, jotka komission puheenjohtaja ja lääkeyhtiö Pfizerin toimitusjohtaja vaihtoivat 1,8 miljardin covid-19-rokoteannoksen hankintaa koskevien neuvottelujen aikana, erityisesti kun otetaan huomioon selittämätön 25 prosentin hinnannousu annosta kohti, joka johti 35 miljardin euron kokonaiskustannuksiin julkisista varoista;

17. korostaa, että jos komissio ei uuden komission jäsenten kollegion perustamisen yhteydessä puutu järjestelmällisiin ja huomattaviin viivästyksiin asiakirjoihin tutustumista koskevien pyyntöjen käsittelyssä, parlamentti harkitsee kaikkien käytettävissä olevien parlamentaaristen välineiden käyttämistä asian ratkaisemiseksi; muistuttaa, että parlamentilla on oikeus nostaa kanne komissiota vastaan EU:n tuomioistuimessa perussopimusten rikkomisen perusteella, mukaan lukien SEUT 15 artiklan 3 kohta, joka koskee EU:n kansalaisten ja asukkaiden oikeutta tutustua asiakirjoihin;

18. kehottaa komissiota tiedottamaan parlamentille, miten se aikoo noudattaa asiaa koskevassa EU:n lainsäädännössä säädettyjä määräaikoja;

°
° °

19. kehottaa puhemiestä välittämään tämän päätöslauselman komissiolle.